

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ І ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Статтю присвячено формуванню професійної майстерності майбутнього вчителя, яка набуває особливої актуальності на сучасному етапі входження України до Європейського освітнього простору за всіма напрямками Болонського процесу.

The article is focused on the formation of future teachers' professional skill, which gains special currency nowadays when Ukraine is entering European educational space in all the directions of Bolognese process.

Формування професійної майстерності майбутнього вчителя набуває особливої актуальності на сучасному етапі входження України до Європейського освітнього простору за всіма напрямками Болонського процесу.

Розуміння сутності проблеми представлено в дослідженнях А. Макаренка, В.Сухомлинського, І. Зязюна, В. Семиченко, Є. Барбіної, М. Лещенко, О. Рудницької, В. Гриньової, Г. Нагорної, О. Щолокової та інших.

Мета даної статті – аналіз сучасного стану формування професійної майстерності майбутніх учителів музики і художньої культури, через дослідження показників основного критерію ефективності процесу професійної підготовки – готовності до майбутньої художньо-педагогічної діяльності як результату.

На протязі п'яти років була проведена дослідно-експериментальна робота по виявленню сучасного стану підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури до оволодіння професійною майстерністю на базі факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету, Академічного лицю при Херсонському державному університеті; Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, музично-педагогічного факультету Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського, Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

У процесі дослідження проводились:

- контент-аналіз стану навчально-методичної бази: навчальні плани, програми, підручники, навчальні посібники з досліджуваної проблеми;
- анкетування, бесіди, інтерв'ювання викладачів та студентів; методи педагогічного спостереження, самооцінки, оцінки діяльності майбутніх фахівців під час проходження ними педагогічної практики у школах і проведення академічних концертів у ВНЗ;
- тестування студентів, виконання ними творчо-евристичних завдань у процесі навчання у ВНЗ та проходження педагогічної практики у школах з метою виявлення їх художньо-педагогічного потенціалу – передумови формування професійної майстерності;
- діагностичне вивчення та аналіз комплексних робіт випускників ВНЗ, що дало змогу встановити стан та рівень сформованості професійної майстерності.

У цілому означене сприяло визначенню інформаційно-аналітичної бази, котра максимально окреслила реальний стан досліджуваної проблеми.

Для з'ясування сутнісної грані досліджуваної проблеми, упорядкування інформації про необхідні знання, уміння, навички і систематизацію професійно значущих якостей, критеріїв і процедур формування професійної майстерності у процесі професійної підготовки ми проаналізували поняття “вчитель музики і художньої культури” в аспекті двох позицій: як вчителя, який має володіти психолого-педагогічними знаннями, уміннями, навичками і як фахівця в галузі музичного мистецтва, методики його викладання, а також художньої

культури та методики її викладання. Ми спиралися на дослідження Ю. Зеєра, Є. Климова, Н.Кузьміної, А.Маркової, К.Платонова, В.Рибалки, В.Семиченко, Дж. Холланда у галузі професійної психології, котра вивчає закономірності формування професійних намірів, вибору професії, оволодіння нею, становлення і оцінки спеціаліста і професіонала, а також на аналіз художньо-педагогічної діяльності практикуючих вчителів. Встановлено, що професія “вчитель музики” одержала новий зміст у зв’язку із введенням у професійну підготовку дисциплін спеціалізації “художня культура”, у результаті чого виникла професія – “вчитель музики і художньої культури”, яка характеризує новий зміст діяльності за функціональними компонентами в системі “Людина-Професія” і яку слід розуміти як утворення, що поєднує в собі ознаки трьох основ і є монопрофесією – органічним сплавом психолого-педагогічної, художньо-естетичної та мистецької освіти.

Знаходячись на стику різних професійних сфер: “Людина – Людина” ↔ “Людина – Художній образ” професія “вчитель музики і художньої культури” синтезує галузі різних видів мистецтв при збереженні домінуючого естетичного спрямування кожного з них.

За ознаками **цілей** (Є.Климов) професія вчителя музики і художньої культури відноситься до *гностичних* професій, тому що вимагає від суб’єкта психолого-педагогічних, мистецтвознавчих, культурологічних компетенцій, а також до *перетворювальних*, тому що пов’язана із “функціонуєчою художньою культурою”, яка наповнює навчально-виховний процес не лише художніми, але й психолого-педагогічними впливами. За ознаками **основних засобів праці** відповідає професіям, що пов’язані із прерогативою функціональних засобів праці. Йдеться про психолого-педагогічні, культурологічні, музичні засоби (духовні і матеріальні еталони художньої культури, що відкриваються і досягаються особистістю через психолого-педагогічний інструментарій) і доносяться до свідомості учнів через дидактичну, розвивальну, виховну, духовну, психологічну, комунікативну, пізнавальну, організаційну, креативну (творчу), компенсуючу функції. У процесі професійної підготовки майбутній вчитель набуває “*функціональної грамотності*” та оволодіває “*функціональною культурою*”. Під “функціональною грамотністю” ми розуміємо професійну компетентність як сукупність фундаментальних психолого-педагогічних, культурологічних, музикознавчих компетенцій, а під “функціональною культурою” – усвідомлення, засвоєння та ефективну реалізацію окреслених компетенцій як у художньо-педагогічній сфері, так і в сфері життєдіяльності. Отже, за характером виконання професійних функцій діяльність майбутнього вчителя музики і художньої культури є психолого-педагогічною, предметна основа якої – художня культура з домінуванням музичного мистецтва. Тому правомірним є твердження про необхідність посилення психолого-педагогічного компоненту професійної підготовки означених вчителів та його інтеграції з музичним (фаховим) і культурологічним. Йдеться про посилення мотивації студентів на професію вчителя музики і художньої культури, що сприятиме проходженню соціально-професійної адаптації фахівця в художньо-педагогічній діяльності за умов сформованої готовності до розвитку професійної майстерності.

За умовами праці професія вчителя музики і художньої культури відповідає діяльності, котра пов’язана з підвищеною моральною відповідальністю за життя, фізичне і духовне здоров’я дітей і лежить у площині взаємодії особистості і професії, що дає змогу студентам усвідомити цілісність майбутньої професійної діяльності та особистісних якостей, спрямувавши їх на професійне удосконалення у галузі гармонійно поєднаних художньо-педагогічної та музично-виконавської діяльності.

Тому, на нашу думку, оволодіння означеною професією проходить три етапи – *основний*, що потребує найбільшого часу, найбільшої відповідальності, відповідаючи вимогам професії “Людина–Людина”; *допоміжний*, який через систему художніх образів різних видів мистецтв створює умови для духовного розвитку особистості, формування асоціативно-творчого сприйняття і художньо-образного мислення, що відповідає вимогам професії “Людина –Художній образ”, і *заключний*, який є результатом двох попередніх етапів і свідченням рівнів готовності до майбутньої професійної діяльності.

Основний етап пов'язаний із навчанням, вихованням, розвитком та формуванням особистісних якостей майбутнього вчителя: гуманістичної спрямованості, спостережливості до проявів почуттів, розуму і характеру людини, вміннями встановлювати взаємостосунки з учнями, колегами, батьками, володіти здатністю співпереживання, мати широкий кругозір, мовну (комунікативну) культуру, емоційну стійкість, здійснювати проєктувальний підхід до дитини з опорою на розвиток її кращих сторін, вирішувати нестандартні ситуації, володіти високим ступенем саморегуляції (Є.Климов).

Допоміжний етап спрямований на оволодіння одним із видів мистецтв, набуття професійних навичок, розвиток духовної культури.

Е. Помиткін вважає, що для професії педагога найсприятливішою є орієнтація на професії типу “Людина–Людина”, що вимагає від фахівця, передусім, успішної взаємодії з людьми, розвиненої емпатії, гуманістичної спрямованості. З іншого боку, майстерність вчителя включає керування голосом, поставою, здатністю до утримання уваги дитини, тобто здібностями, притаманними професіям мистецького напрямку і, зокрема акторському мистецтву, відповідно до чого умовою сформованості педагогічної майстерності майбутнього вчителя є виражена спрямованість особистості за напрямом “Людина–Художній образ” [4: 105].

У зв'язку з тим, що вчитель музики і художньої культури є суб'єктом художньої культури (відповідно класифікації О. Семашка), який організує художньо-педагогічний процес, поширює і популяризує твори художньої культури, то він є одним із представників художньої інтелігенції –“особливої соціальної групи творчої інтелігенції, яка формується з представників усіх класів і соціальних груп, об'єднана певними творчими методами і професійно виконує духовно-практичну діяльність з художнього освоєння дійсності шляхом створення нових та інтерпретації вже існуючих цінностей мистецтва” [8: 256].

Аналіз процесу професійної підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури свідчить про його спрямованість (в основному) на формування музично-виконавської майстерності. На жаль, другорядним залишається зорієнтованість на психолого-педагогічну діяльність вчителя.

Як наслідок, об'ємність фахової підготовки витісняє із свідомості студентів, як свідчить практика, психолого-педагогічну (людиноорієнтовану) підготовку. На нашу думку, виправити становище може кількісний та якісний перегляд навчальних планів і програм спеціальності “вчитель музики і художньої культури”, спрямування їх на гармонізацію уявлень та усвідомлення майбутніми вчителями вагомості і значущості вивчення педагогіки як науки і мистецтва як педагогіки.

Для обґрунтування вказаної позиції проаналізуємо більш детально навчально- та науково-методичну базу досліджуваної спеціалізації в історичному аспекті і в контексті сучасних досягнень вітчизняних науковців. Викладання принципово нового курсу “Світова художня культура” пов'язано з іменем Л. Предтеченської, яка, працюючи у лабораторії музичного навчання НДІ шкіл МО РРФСР під керівництвом Д. Кабалевського, створила (з колективом однодумців) концепцію і програму курсу “Світова художня культура” для старшокласників (1977 р.). Курс був розрахований на три роки, в його основі лежала історична концепція (від XVIIIст. до наших днів), а стрижневим було поняття “творчий метод” митців. У 1983 році, на основі результатів експериментальної перевірки даної програми, в базовий навчальний план шкіл Російської Федерації був введений новий предмет “Світова художня культура”, котрий впливом різних мистецтв на особистість мав цілісно формувати її духовний світ [5: 79].

У 1999 році оновлені програми і посібники інтегрованого курсу “Художня культура” розроблюються авторськими колективами українських педагогів з урахуванням методологічних здобутків вітчизняної наукової школи. Вони не копіюють і не модифікують аналогічні програми, розроблені в інших країнах, зокрема в Росії [2].

На сьогодні, згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти та відповідно до нових типових навчальних планів, вперше у вітчизняну школу

введені нові за змістом предмети цілісної освітньої галузі “Мистецтво – Естетична культура”, а саме: “Образотворче мистецтво” (1–7 класи), “Музичне мистецтво” (1 – 8 класи) або “Мистецтво” (1–8 класи); “Художня культура” (9–11 класи) та “Естетика” (12 клас). Група авторів стандарту освітньої галузі “Естетична культура” (під керівництвом Л. Масол) пропонують поетапне формування уявлень особистості про дійсно цілісну, а не мозаїчну царину мистецтв протягом усіх дванадцяти років навчання у школі.

Так, інтегрована програма “Мистецтво” (1 – 8 класи), “...охоплює основні види мистецтв – музичне, візуальне (образотворче), хореографічне, театральне, екранне”, залишаючи домінуючими змістовими лініями музичне та візуальне мистецтва, у змісті яких інтегруються елементи інших змістових ліній – синтетичних мистецтв [7].

У програмах, розроблених Л. Масол і Н. Миропольською з “Художньої культури” (9–11 класи), генералізація змісту курсу здійснюється за змістовими лініями, в яких представлені музичне, образотворче мистецтво, театральна культура та кіномистецтво, що розподілені за розділами тематичного плану. Лише у 10–11 класах основні види мистецтв синтезуються в структурованих матеріалах відповідно до культурних регіонів, але з акцентом на мистецькі домінанти кожного з них. Метою курсу є опанування цінностями вітчизняної та зарубіжної культурно-мистецької спадщини, узагальнення знань та уявлень, які одержали старшокласники під час попереднього вивчення українського і світового мистецтва, набуття художнього досвіду з чіткою проекцією на постійне художньо-естетичне самовдосконалення [9: 3].

Управління змісту освіти Міністерства освіти та науки України наголошує на таких основних вимогах до організації навчального процесу з предметів художньо-естетичного циклу: неперервності художньо-естетичної освіти, “використання творчих форм роботи, забезпечення цілісності уроку мистецтва та побудови його за принципами педагогіки мистецтв (цілісності, образності, асоціативності, варіативності, імпровізаційності, інтонаційності), дотримання принципу тематизму, передбаченого програмами, розкриття життєвого змісту творів мистецтва та орієнтація на особистісне його сприйняття [6: 55–57].

Урок з художньої культури – це урок Людинознавства, занурення у дивовижний, фантастичний світ мистецтв, суть якого полягає у зверненні до Людини як носія творчої природи та її розвитку, наповнюваності процесу навчання живими почуттями, яскравими художніми образами, інтелектуально-емоційними “полями” культурних епох і стилів, на основі чого здійснюється набуття досвіду діалогізованого художньо-образного пізнання світу. Одна з головних проблем методології і методики викладання курсу “Художня культура” лежить на перетині емоційних і раціональних, образних і понятійних, ідейно-теоретичних і художніх способів осягнення світу та його художніх образів.

Аналіз посібників для вищої школи, присвячених теоретичним питанням історії та сучасності художнього життя України засвідчив, що саме ця дисципліна має вирішувати актуальну проблему – підвищення інтелектуально-культурного потенціалу суспільства. Автори посібника “Основи художньої культури” Л. Анучина, В. Грицаненко, Н. Карпова, О. Колеснікова, В. Лозовий, В. Немцова, В. Пивоваров, О. Сердюк, Л. Сідак, В. Тертична, Н. Чибісова, О. Шило (Харківська наукова школа) вважають, що саме зараз кожен українець є активним чи пасивним спостерігачем чергового (третього) відродження України як незалежної держави, яке неможливе без глибокого вивчення її духовного скарбу й художнього життя [3].

Автори курсу “Історія української та зарубіжної культури” І. Зязюн, М. Закович, Б. Білик, Ю. Горбань, Я. Калакура, С. Клапчук, О. Кузьменець, В. Остафійчук, О. Семашко, А. Слюсаренко, В. Хоменко, О. Шевнюк (Київська наукова школа) переконані, що на сьогодні, незважаючи на суспільно-політичні та економічні негаразди, відбувається піднесення престижу української національної культури, входження її у світовий культурний процес і даний курс покликаний сприяти формуванню патріотичних почуттів та інтернаціональних традицій студентської молоді у нових демократичних умовах, на новому рівні в незалежній Україні [1].

Практика діяльності ВНЗ, де готують спеціалістів за кваліфікацією вчитель музики і художньої культури, свідчить, що їх професійна підготовка реалізується через створення цілісного психолого-педагогічного процесу з орієнтацією на результат. Навчально-виховний процес на факультетах включає сучасні форми і методи навчання: ділові ігри, за допомогою яких імпровізуються педагогічні ситуації, закріплюються знання та уміння студентів; модульну технологію викладання дисциплін; системи спеціально створених творчих завдань, індивідуалізацію навчання. Складовою частиною навчального процесу та поєднання його з практикою є концертно-виконавська і культурно-просвітницька діяльність майбутніх учителів.

З метою дослідження шляхів формування професійної майстерності, ми проаналізували навчальний план спеціальності “ПМСО. Музика. Спеціалізація: Художня культура”, який є основним документом, що визначає зміст освіти у вищому навчальному закладі. У процесі аналізу здійснювалось: виокремлення напрямів професійної підготовки, що передбачається навчальним планом; виділення структурних компонентів змісту освіти майбутніх учителів музики і художньої культури з наступним розподілом на цикли і блоки навчальних дисциплін; визначення кількості годин, відведених на їх вивчення; характеристика циклів і блоків навчальних дисциплін: гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової та професійно-орієнтованої підготовки; характеристика ролі та місця існуючих у підготовці вчителя музики і художньої культури практик (на 4–5 курсах).

При вивченні перших двох циклів студенти одержують фундаментальні знання з соціально-економічних і природничих наук. Особлива увага надається гуманітаризації та фундаменталізації підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури, що є основою їх професійної гнучкості, зростання ролі предметів гуманітарного та психолого-педагогічного циклу, що веде до формування цілісної картини світу, сприяє оволодінню загальнолюдськими, соціально-моральними та естетичними цінностями.

Психолого-педагогічний компонент представлений такими дисциплінами, як: психологія, педагогіка, вікова фізіологія та шкільна гігієна, валеологія, методика музичного виховання, методика викладання художньої культури, навчальна та педагогічна практики, що передбачає засвоєння комплексу психолого-педагогічних та методичних знань, умінь і навичок, які необхідні для здійснення завдань художньо-естетичного навчання і виховання учнів.

Фаховий (музичний компонент) в циклі професійно-орієнтованої підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури представлений такими дисциплінами, як: народознавство та музичний фольклор України, основний та додатковий музичний інструмент, сольфеджіо, гармонія, поліфонія, аналіз музичних творів, хорознавство, хорове диригування, історія зарубіжної музики, постановка голосу, що передбачає вільне володіння комплексом спеціальних знань, умінь і навичок, які необхідні йому для удосконалення виконавської майстерності.

Культурологічний компонент представлений дисциплінами додаткової спеціальності вчителя художньої культури: історія художньої культури, історія театру, історія архітектури, основи матеріальної культури, костюму та побуту, образотворче мистецтво, основи акторської майстерності та режисури, класичної греко-римської міфології, що передбачає засвоєння культурологічних знань, акторських вмінь, які необхідні для здійснення художньо-естетичного виховання учнів. Відбувається культурологізація професійної освіти через предмети циклу культурологічних дисциплін: культурологія, історія мистецтв, історія культури, теорія культури, етика, естетика, що включені як інваріантна частина у навчальний план усіх гуманітарних вузів. Для майбутніх учителів художньої культури цей цикл є профілюючим. Дослідження в галузі професійної освіти свідчать про зростання значущості культурологічного аспекту у системі професійної підготовки фахівців.

На нашу думку, сукупність означених компонентів має характеризуватися взаємопроникненням, взаємозалежністю, взаємодоповненням змісту, форм, методів, але практика свідчить, що фаховий та соціально-культурологічний компоненти значно

переважають кількісно і якісно психолого-педагогічний, що призводить до розриву цілісності впливу цих компонентів. Як наслідок (за підсумками проходження педпрактики у школі) – 55,3 % майбутніх учителів професійно некомпетентні у вирішенні психолого-педагогічних проблем, 28,5 % – не підготовлені до художньо-педагогічної діяльності, 16,2% – не розуміють сутності і важливості виховання особистості засобами художньої культури. Тому, вчителями шкіл і керівниками педпрактик було вказано на посилення практичного компонента професійної підготовки майбутніх вчителів та підвищення рівня професійної майстерності викладачів вищої школи. Серед дисциплін, що мають сприяти формуванню професійної майстерності у процесі професійної підготовки студентів, ними відведено на перше місце: педагогіку і психологію, культурологію та історію мистецтв; методики викладання музики, художньої культури – 59 %; на друге місце: фахові та театральні дисципліни, педагогічна практика, написання курсових робіт – 41 %. Більшість опитаних вважають, що на це орієнтовані професійно спрямовані спецкурси – 85 %, активна концертна діяльність музиканта-виконавця, громадська діяльність у клубах, секціях, гуртках, студіях – 15 %.

З метою усвідомлення актуальності проблеми серед студентів та вчителів-практиків, характера їх уявлень про феномен “готовність особистості до формування професійної майстерності” ми звернулись до вчителів-практиків міст Києва, Миколаєва, Одеси, Полтави, Харкова, Херсона, Ялти (всього 59 викладачів вузів, 160 вчителів художньо-естетичних дисциплін).

Експериментальні дані були отримані за допомогою анкетування, інтерв'ювання, методів педагогічного спостереження, самооцінки тощо. Розгорнуті відповіді на запитання дали достатній обсяг інформації, яка узагальнена та відображена у процентному (%) співвідношенні (подаємо дані, одержані від учителів-практиків):

1. Дисципліна “Художня культура” має важливе соціальне значення, тому що:

- розширює особистісний кругозір, врятовує суспільство від духовної деградації, сприяє гуманізації навчального процесу – 32,4 %; забезпечує гармонійний розвиток особистості, допомагає усвідомити роль і значення власного творчого потенціалу – 27,8 %; виховує морально здорову особистість, яка виявляє нетерпіння до халтури, вульгарності, грубості і є вільною у прагненні до здорового, духовно повноцінного образу життя – 17,8 %; створює умови до активного творчого самовираження, розвиває креативне відношення до світової культури, формує національну особистість у полікультурному соціумі – 12,7 %;
- забезпечує формування цілісної картини світу завдяки емоційно насиченим художнім образам – 9,3 %.

2. Професію вчителя музики і художньої культури визнали як суміжну, що знаходиться на перетині різних професійних сфер “Людина – Людина ↔ Людина – Художній образ” – 100% опитуваних. На значущість розвиненої емоційно-почуттєвої сфери для вчителя музики і художньої культури вказали, як на: головну, яку треба постійно розвивати і вміло використовувати – 37,4 %;

- надзвичайно важливу, без котрої неможливо бути вчителем взагалі – 26,2 %;
- одну із важливих сфер, що стоїть відразу після знання предмета і його методики – 21,4 %; велику, але не провідну, що допомагає викласти новий матеріал – 15 %.

3. Специфіка педагогічної діяльності вчителя музики і художньої культури полягає у: багатоаспектності його функцій: вчитель – вихователь – культуролог –музикознавець – “режисер” уроку – 20,5 %; багатофункціональності, багатопрофільності, необхідності фундаментальної гуманітарної освіти – 16,4 %; широкому кругозорі, знанні “зразків мистецтва” + вмінні аналізувати і систематизувати величезний об’єм матеріалу – 12,3 %; широкою мистецтвознавчої ерудиції, цілісності і систематизованості художнього світогляду – 11,4 %; можливості впливу на формування особистості учня, його художньо-естетичних смаків, потреб, ціннісних орієнтацій – 10,9 %; спроможності розглянути в кожній людині

його духовний потенціал, допомогти його розвинути, постійно вчитися і розвиватися самому, бачити в навколишній дійсності світлі сторони – 10,7 %; спілкуванні з дітьми через мистецтво – 9,7 %; різноманітні почуттів, емоційній насиченості, що дозволяє людині розкріпоститися – 4,5 %; можливості самовираження – 3,6 %.

4. Професійна майстерність майбутнього вчителя музики і художньої культури включає: володіння теоретичним матеріалом, прийомами і методами навчання і виховання, організаційними вміннями залучення учнів у культуротворчу діяльність – 27 %; психолого-педагогічну, фахово-культурологічну компетентність – 24,6 %; комплекс знань, умінь і навичок дидактичного характеру, креативність, активну творчу позицію, естетичні погляди на художню культуру – 23,2 %; вільне володіння змістом художніх творів із різних видів мистецтв, розуміння їх призначення, вміння за короткий час в узагальненому вигляді викласти великий об'єм матеріалу, здібність зацікавити – 22,5%; не змогли визначити – 2,7 %.

5. Експерти визначили такі професійні функції вчителя музики і художньої культури: духовну, креативну – 30,6 %, розвивальну, виховну, комунікативну – 29,7 %, пізнавальну, дидактичну, організаційну – 27%, психологічну, компенсуючу, психотерапевтичну – 9,1%, ідеологічну – 3,6 %.

6. Серед особистісних і професійно значущих якостей вчителя музики і художньої культури були названі: компетентність, комунікативність, здібності до узагальнення культурологічних явищ, створення атмосфери співробітництва, акторська та ораторська майстерність, захопленість працею – 38,4 %; емоційність, артистизм, орієнтований на дитину з метою активізації її включення в художньо-естетичну діяльність, висока культура – 27 %; ерудиція, творчість, комунікабельність, уява, абстрактність і креативність мислення – 21,4 %; цілісний художній світогляд в єдності художніх знань, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та принципів художньо-педагогічної діяльності, емоційна гнучкість, методологічна культура, педагогічна техніка – 13,2 %.

7. Серед особистісних і професійно значущих якостей, які прагнуть сформувати викладачі у студентів, були названі: інтелігентність, творчий початок, відповідальність, естетичність – 18,2 %; індивідуальний професійний стиль, гармонія особистісного і професійного – 16,5 %; милосердя, доброта; емпатія, рефлексія – 14,6 %; прагнення до пізнання нового, захоплення красою – 13,2 %; самостійність у здобутті знань, особистісне ставлення до явищ художньої культури – 12,8 %; цілісний, гуманістичний світогляд, а також прагнення і бажання до творчого самовираження – 11,9 %; відповідальність, організованість, раціональність – 10,5 %; хороший смак, вміння відрізнити мистецтво від псевдомистецтва – 1,3%; все, крім байдужості – 1%.

8. Пропозиціями експертів щодо поліпшення процесу професійної підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури були: посилення практичного компоненту підготовки – 29,7 %; розширення (кількісно) і поліпшення (якісно) бази педагогічних практик – 28,8 %; покращення зв'язків зі школою – 19 %; підвищення вимог до професійної майстерності викладачів вищої школи до високого (творчого) рівня – 16,5 %; проведення щомісячних “круглих столів” з проблем професійної майстерності вчителя мистецтв – 6 %.

На нашу думку, характер отриманих даних свідчить, що переважна більшість респондентів усвідомлює сучасні вимоги до культуротворчої складової системи освіти, зокрема необхідність широкої мистецтвознавчої ерудиції, цілісності і систематизованості художнього світогляду; єдності психолого-педагогічної і фахово-культурологічної компетентності, багатоаспектності функцій вчителя музики і художньої культури, серед яких відзначено пріоритетність духовної, креативної, розвивальної, виховної і комунікативної.

Із узагальнення отриманих даних опитування студентів та вчителів-практиків, щодо проблеми дослідження, випливає висновок про доцільність формування професійної майстерності як комплексу художньо-педагогічних властивостей особистості, що формується у процесі професійної підготовки, носить творчий характер та орієнтується на соціокультурний діяльнісний кінцевий результат – сформовану на високому рівні

готовність до художньо-педагогічної діяльності, а також відбиває унікальний для майбутнього фахівця взаємозв'язок і змістове інтегративне наповнення складових художньо-естетичних і психолого-педагогічних компонентів на рефлексивній основі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія української та зарубіжної культури: Навч. посіб. /Б.І.Білик, Ю.А.Горбань, Я.С.Калакура та ін. / За ред. С.М.Клапчука, В.Ф.Остафійчука. – К.: Вища шк.: Т-во “Знання”, КОО, 2-ге вид. – 2000. – 326 с.
2. Масол Л.М. Впровадження нових програм з мистецтва і художньої культури // Мистецтво та освіта. – 2001. – № 3. – С.27–30.
3. Основи художньої культури. Ч.1: Теорія та історія світової художньої культури: Навч. посібник для вищ. навч. закладів /За ред. В.О.Лозового, Л.А.Анучиної. – 2-е вид. – Х.: Основа, 1999. – 320 с.
4. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: Монографія. – К.: ТОВ “Імекс ЛТД”, 2003. – 246 с.
5. Предтеченская Л.М. // Искусство в школе. – 1999. – № 5. – С.79.
6. Про вивчення предметів художньо-естетичного циклу у 2003-2004 навчальному році / Управління змісту освіти Міністерства освіти і науки України // Мистецтво і освіта. – 2003. – № 3. – С.55 – 57.
7. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–2 класи. – К.: “Початкова школа”, 2001. – 296 с.
8. Соціологія культури: Навч. посіб. / О.М.Семашко, В.М.Піча, О.І. Погорілий та ін. / За ред. О.М.Семашка, В.М. Піча. – К.: “Каравела”, Львів: “Новий світ – 2000”, 2002. – 334 с.
9. Художня культура (10-11 класи): Програма для загальноосвітніх навчальних закладів гуманітарного напрямку / Укл. Л. Масол, Н. Миропольська.– К.: “Шкільний світ”, 2001. – 96 с.